

ŽENSKA NA ČELU DELAV- SKE STRANKE

Susan Lawrence je prva predsjednica angleških laboritorov. Stranka se ponovno izjavila za socializem.

London. — Eksekutiva British Labor party je izvolila za strankino predsednico miss Susan Lawrence. Njenk se to iz-

volitev ni najti toliko v velik
spodobnosti in agilnosti bodoč

strankine predsednice, ker spo-
sobnih in agilnih posameznikov
je v strani veliko. Promocija
miss Lawrencove na to mesto je
strankino priznanje za veliko
zasluge, ki jih imajo angleške
žepake za velik političen in soe-
alen napredek angleškega delav-
stva.

Bodoča predsednica je aktivna v delavski stranki še nad 30 let. Leta 1900 je bila izvoljena v londonski šolski odbor, v katerem je služila deset let. Leta 1921 je bila vržena v zapor zaradi drugih liberalističnih članov poplarskega distrikta. Da je prisiljena tega incidenta, je bil to rezultat boja z vladnim zdravstvenim ministrom, proti kateremu se je borila borila.

Na zadnji konferenci stranke je njen prejšnji predsednik in transportni minister v MacDonalovem kabinetu Herbert Morrison naglašal, da je stremilje nje stranke socializam.

"Mi streмимо za novo družbo — za socialistično družbo. Ne streмимо za njo zgolj, da pride mo do večjega materialnega blaginjanja, ker to ni naš cilj, marveč le sredstvo za mentalno regeneracijo slovenskega." Angličani čenopisi so to injave vzeli za jake znatino, ker pokazuje, da idealizem globoko ukoreninjen v stranki kljub vladanju.

Hoover imenoval posobno komitelo

Se želi znebiti ljudskih zemljišč
Boruh je napovedal boj

Washington. — (F. F.) — Hoover je te dni imenoval po sebnio komisijo, ki poskrbi, da se zvezna vlada iznebi velikih ljudskih zemljišč na zapadu. Za predsednika komisije je imenoval starogardista in nekdanjega notranjega tajnika James R. Garfielda.

Hooverjeva administracija bi se očividno rada iznebila ne samo 200 milijonov akrov sveta, marveč bi tudi oddala privatnim interesom vse premoženje strica Sama, ako bi se upala. Se daj ji vre po glavi preostale, ukekdaj velike ljudske domene, ki so si jo prisvojili in razdelili, potem "hook or crook" metode privatni interesi.

Senator Borah je administraciji odprto povedal, da se ne strinja s tem njenim stremiljem in bo v senatu nasprotovavalaki akciji za oddajo teh vladnih zemljišč.

Stara garda dobi novega sodnika
Washington. — Z imenovanjem Watsona zveznim sodnikom za okrožje trdega premogobdo podjetniki v Pennsylvanijidobili dobrega prijatelja, delavci pa nasprotnika. Za imenovanje Watsona se je potegoval Atterbury-Grundyjeva mašina, prvi je predsednik Pennsylvanije železniške družbe, drugi je predsednik organizacije tovarnarjev. Namazali so tudi gotovunijske voditelje in nekaj lokalnih unij, ki so Watsona indoktrinirale.

Aretirani komunisti na Poljskem
Varšava, 23. okt. — Političnopolicija je večraj aretirala celštab komunističnih organizatorjev, ki so bili na delu med rudarji v Gornji Šleziji in južnizapadni Poljski.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LESTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZDRUŽBE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena Zdravila (Slovene) in Kanada: \$6.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.00 na četrt leta; za Chicago in Cleveland \$7.50 na leto, \$2.50 na pol leta; za Cleveland \$6.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena oglasa po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement. Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2637-59 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Dolžni v objavi, na primer (Sept. 21-22), poleg vsakega imena na seznamu, da vam je v tem dnevniku postalo znano. Prosveta je priložnost, da se vam list ne uvozi.

Nova doba v zdravilstvu

Dr. Glenn Frank, predsednik wisconsinske univerze, je pred nekaj dnevi na zborovanju kirurgov v Chicagu napovedal novo dobo v medicini. Nova doba bo v tem, da se bo zdravila veda prej in bolj brigala za preprečitev bolezni kakor pa za zdravljenje. Z drugimi besedami: nova medicina bo skrbela, da bolezni sploh ne pride. Imela bo torej opraviti z zdravimi ljudmi, dočim se danes zdravniki brigajo le za bolne ljudi.

Predno je nova doba mogoča, morajo priti velike izpremembe v organizaciji družbe same. Dr. Frank to sluti, kajti rekel je, da privatna zdravniška praksa ne more biti kos temu preobratu. To je razumljivo. Privatni zdravnik ne more biti zdravnik zaradi zdravja drugih ljudi, pač pa zaradi tega, da ima poklic, ki mu kaj nese. Zdravnik — kakor vsako drugo dandane — skrbi najprej zase. To je poglavitni vzrok, da zdravniki čakajo na bolnika. Omejene izjeme so le tam, kjer oblast skrbi za zdravje in higijeno.

Nova doba, ki jo napoveduje dr. Frank, je mogoča le tedaj, kadar se privatna zdravniška praksa umakne javni zdravniški službi na vsej strani. Družba sama mora prevzeti vse odgovornost za zdravje svojih članov. Vsi zdravniki morajo biti v javni službi. Tedaj šele bo možno in tudi v interesu zdravnikov, da vsako bolezen preprečijo, predno se razvije.

To pa še ni vse. Tudi podzavljena — bolje podzavljena ali socializirana — medicina ostane brez uspeha toliko časa, dokler nima absolutne kontrole nad slehernim človekom v deželi. V ta namen morajo biti ljudje tako organizirani, da bo sleherni redno od rojstva do smrti podvržen zdravniški preiskavi, recimo enkrat na mesec ali vsaj vsake tri mesece. Preiskava mora biti obvezna pod kaznijo. Edino na ta način bo mogoče zdravnikom kontrolirati javno zdravje in se v kal preprečiti vsako bolezen. Vsak človek bi imel v žepu posebno zdravstveno karto, s katero vsak čas izkaže svoje zdravstveno stanje. Kakor hitro najde zdravnik, da ni kaj v redu, mora človeka takoj poslati v bolnišnico ali kliniko. Kontrolni zdravnik mora poznati vse ljudi v svojem distriktu v ali v svoji organizaciji, oziroma mora vedeti kako je z zdravjem njegovih čuvancev. Kontrolni zdravnik mora skrbeti, da nihče ne zboli. Razume se, da mora družba sama nositi vse stroške preiskav in potrebne preventivne.

Edino na ta način je mogoče preprečiti vse bolezni in skrbeti za zdrav naraščaj in zdravo prebivalstvo. V današnjem sistemu privatne produkcije in privatnega dobička je to nemogoče. Človeška družba mora biti prej organizirana za svoje zdravje in uživanje drugih dobrot življenja. Zato pa nova doba zdravilstva, napovedana po dr. Franku, pomeni obenem novo dobo gospodarskega in socialnega reda.

Lahko pa se v sedanjih prehodnih dobi zgodi — in dr. Frank morda to še najprej sluti — da privatne industrije v zvezi z zavarovalnimi trasti spoznajo, da je preventivna medicina cenejša kot kurativna, pa prevzamejo zdravilstvo pod svojo kontrolo. S tem dobi zdravilstvo stadij pritlikline industrije. Vse večje industrijske družbe imajo že danes sistem svoje zdravstvene kontrole, katero jim plačujejo delavci.

Možu "Pisanega polja", ki se ne more za dosti izkažati glede veronauka in ječ, se tole na znanje, ako še ne ve:

Lewis E. Lawes, jetnikar v Sing Singu, je nedolgo tega napisal knjigo o življenju v omenjeni famozni newyorški jetnišnici. Med drugim piše tudi tole: "Zanimivo je dejstvo, da so jetniki večinoma verniki a trdno vero v Boga. Trdni ateisti so redki in ječi. Nekateri jetniki so zelo pobožni. Kaplan, ki je bil tukaj mnogo let, me je zagotovil, da gotovo številno jetnikov, ki so njegovi znanci, živi življenja svetnikov."

Now, sit and ponder, ponder, ponder some more!

Največji kruki v Ameriki se vozijo v najlepših avtomobilih. Največji kruki tudi dajejo z obema rokama onim, ki skoro na vsakem vogalu preklinjajo krakarstvo.

Glasovi iz naselbin

Slovenski dom

Milwaukee, Wis. — Pri sedanjih kampanjih Slovenskega doma v Milwaukeeju se pojavljajo nove moči in nova sredstva, da se čim hitreje bližamo tistemu času, ko se prične z gradnjo. Malo časa nazaj so bila od družbe razposlana zahvalna pisma na vse tiste, ki so se najbolj pobigali za prodajo vstopnic zadnjega piknika in obenem se je na nje apeliralo, da pridobijo vsaki vsaj enega novega delničarja. Prvi se je odzval rojak Joe Stampfelj, ki nas je presenetil ne samo z enim, ampak kar s šestimi novimi delničarji. Poleg tega je zahteval še deset novih obveznic, katere pravi, da bo kmalu prinesel nazaj izpolnjene. Tako je prav, Jože, takih je treba, da bo stavba kmalu oznanjala, da naš narod še živi in da še prav nič ne misli na pogin.

Tudi soproga našega marjivega direktorja Matija Kovačiča se je potrudila in je izpolnila naše želje. Izročila nam je že enega delničarja in rekla, da to še ni vse. Valentin Medle, ki je s svojo čevljarstvo obrtjo močno zaposlen, gre na agitacijo, kadarkoli ima nekoliko časa in pritrta delničarje družbi. Izročil mi je tri nove, ko sem ga zasačil ravno na lovu, ima pa spet dva nova v torbi, a se mu je tako mudilo po drugih, da jih tedaj ni imel časa dati v priobčitev.

Na novo pridobljeni zadnji teden: Joe Trkaj, Antonia Trkaj, Joseph Trkaj ml., Marija Grca, Geza Grca, Frank Mufić, Fred Centa, Mary Centa in Mike Zapletal.

K novemu ustanovljajočemu se društvu "Milwaški oder", odsek Slov. doma, se tudi dnevno prilaščajo novi sotrudniki in sotrudnice. Obeta biti močan tako po številu kot po zmoglostih.

Zenski pevski klub "Zarja" je pa menda bil tako zaposlen s pripravi za prireditev, da so se v tej zaposlenosti zmotile v datum prireditve v prid doma. Oznajevale so prvotno, da bo 27. oktobra, sedaj pa pronašle, da je dvorana najeta za nedeljo 3. novembra. Se bodo imele še več časa pripravljati. Društva in vsi drugi, upamo, da bodo to blagohotno upoštevali in prišli v dvorano 3. novembra še v večjem številu.

Postrani smo zvedeli, da se za to priliko prav živahno pripravljajo in veščajo. Čitali smo njih skromno naznanilo o tej prireditvi, a vemo, da program ne bodo tudi v četrdesetih in obo tako malenkosten. Nastopile amospevih. Ravno tako bodo zopet vrli pevci naših pevskih društev podali svoje, kar vemo, da ne bo slabo. In zvečer igra "Dnevnik." Ej, ta tudi ni tako prazna, kakor bi kdo mislil in s kakšnim veseljem se igralci in igralke veščajo. Ženitev radi denarja, namiljena ljubezen, ljuboamnost, zmote in vse take stvari bomo našli v tej igri. In to tudi vemo, da se je izkazalo nekje zopet nove dobre ženske talente za to igro. To bo tudi prva igra v tej sezoni, zato so ljubitelji iger prav gotovo že željni uživati lepoto naših slovenskih iger. Porabite to priliko in se udeležite prireditve "Zarje," ki bo v prid doma, ker s tem boste tudi pomagali dvojnemu namenu: umetnosti in Domu. — D. S. D.

Potovanje v Kalifornijo

San Diego, Cal. — Rojaki v Moon Runu, Pa., morda že mislijo, da sem pozabil na obljubo, katero sem jim dal, da bom opisal moje potovanje v solčno Kalifornijo. Potovanje je bilo zelo slabo, ker me je napadal revmatizem na dolgi poti od Moon Runa do Kalifornije. Z železnico sem se vozil cele tri dni in noči, noge so me pa tako bolele, da nisem mogel hoditi niti spraviti čevljev na noge, kot so bile otekle. Tako dolga vožnja izmuči celo zdravega človeka, tembolj pa bolnega kot sem jaz. Odkar bivam v San Diego, mi gre precej na bolje, revmatizem me ne muči več tako hudo kot me je popeljal; saj je tudi čas, da me pusti, ker me je trpinčil vse poletje.

San Diego leži ob moraki obali na prijaznem gričku, kakih petsto čevljev nad morako gladino. Podnebje je zelo zdravo, kar priča veliko število bolnikov, ki prihajajo sem iz raznih krajev Združenih držav. Kadarkoli govorim s kakšnim človekom, mi vsak pove, da je prišel sem radi rahlega zdravlja. Industrije je zelo malo razen lesne, v kateri pa tudi vlada brezposelnost, posebno sedaj na zimo. Delo je težko dobiti; kakor pripovedujejo tukajšnji ljudje, je zelo srečen tisti, ki dobi stalno delo. Plače za neizkušene delavce so nizke, kot menda povsod po Ameriki. Ko ozdravim, da mi bo mogoče bolj natančno opazovati razmere, bom o tem poročal obširneje.

Dovoljeno naj mi bo, da se zahvalim vsem tistim, ki so me obiskali pred mojim odhodom, posebno pa Franku Mačku, ki je peljal mojo prtiljavo na pittsburski kolodvor brezplačno, Franku Ravnu za prosto vožnjo v Crafton, Mrs. Zagodi in Mrs. Skerl za postrežbo in pomoč pred mojim odhodom.

Ne morem popisati, kako mi je bilo težko zapustiti prijatelje, ali upanje imam, da se bomo zopet videli, ako bomo živi in zdravi.

Pozdrav članom št. 88 SNPJ in Slovenskemu podpornemu društvu v Moon Runu, katerega član sem tudi jaz, Jacob Skerl, 2230 Polk ave., San Diego, Cal.

Smrtina kosa

Raton, N. Mex. — Poročati moram žalostno vest, da je dne 5. oktobra umrl nagle smrti Frank Krek, član št. 297 SNPJ. Pogreb se je vršil dne 9. oktobra na Mount Calvary pokopališču. Pokojni je bil rojen 4. oktobra 1882 v vasi Poljane pri Škofji Loki na Gorenjskem. V Ameriko je prišel l. 1900 in se naselil v tem mestu. Prva leta je delal v premovalništvu, pozneje pa je odprl restavracijo in hotel. Lastoval je tudi več trukov za prevažanje težkih stvari. Član našega društva je bil od ustanovitve in je bil vedno v društvenem odboru. Naše društvo je z njim izgubilo dobrega in delavnega člana. Da je bil priljubljen med rojaki in drugimi, je pokazal njegov pogreb, katerega se je udeležilo veliko število ljudstva.

V imenu družine pokojnika se zahvaljujem vsem, ki so pokojnega brata spremlili k zadnjemu počitku, posebno društvu št. 297, ki ga je spremlilo z zastavo na pokopališče in podarilo krasen venec v zadnji pozdrav in društvu HBZ, ki se je tudi udeležilo pogreba. Hvala vsem za darovane vence in cvetlice.

Pokojnik zapušta tukaj soprogo in tri hčere, brata in sestro, omoženo Demšek, v starem kraju starše in hčer na Dunaju. Družini pokojnika izrekam v imenu društva iskreno sožalje.

John Kopriva, tajnik.

S potovanja

Johnstown, Pa. — Več rojakov mi je naročevalo, da naj kaj poročam z mojega potovanja po državi W. Va. O razmerah v tej državi ne morem veliko poročati in ne pisati rojakom, ker se mi je zelo mudilo in sem vedno vpraševal po busih, ki vozijo v druge kraje, ker se mi je zdelo nepotrebno tratiti čas v tej žalostni državi. Ko sem jo pred nekaj meseci obiskal, sem našel še nekaj poznanih rojakov, sedaj pa jih je bilo zelo malo, ker se vedno selijo v druge kraje. Dela je malo, zato so se pričeli ljudje izseljevati trumoma. V nekaterih premovalnih se še nekaj dela, toda plače so manjše kot v Pennsilvaniji.

Prijateljem in Richwoodu sem pisal, da jih obiščem, toda prejel sem od tam poročilo, da družba odpušta gozdarje in da se ne izplača hoditi tja. Toliko v pojasnilo tistim, katerim sem pisal, da jih obiščem.

Ko sem se vozil na železnici od Hendricksa proti Thomasu, sem odpiral oči, da bi videl tisti prostor, kamor se je bil prevoznik železniški voz, ki je bil naložen s stavarji. Leta 1922 je bila v teku stavba in kompanijski po-bojniki so nagnali skupino stavarjev v polomljen železn. voz, ki ni bil v rabi že tri leta in ga niso niti pregledali, leto so ga

pridolpili k lokomotivi. Nedolgo od Thomasa se je pa voz iztiril in padel po nasipu. Več stavarjev je bilo teko telesno poškodovanih in trpe posledice še danes. Dotični prostor, kolikor sem mogel opaziti z vlaka, je popolnoma zaraščen. Tako se pozablja na tragičen dogodek, toda tisti, ki smo bili v železniškem vozu in smo dobili poškodbe, še nismo pozabili, ker ne moremo, kajti nasilja od strani kompanijskih hlapcev so bila velika in nam ostanejo v spominu za vse čase.

V Piercu, W. Va., sem se sošel z rojakom Batistom in med nama se je razvil pogovor o dogodkih za časa stavke in o tistem debelem šerifu, ki je zakrivil nesrečo, ko je nagnal stavarje a silo v voz. Delavci so bili tepeni takrat in so tudi sedaj, splot čaka delavca šiba, kamor se poda.

Končno se zahvalim vsem rojakom za postrežbo in ker so mi ali na roko v vseh ozirih.

A. Fortuna.

Zahvala

Elizabeth, N. J. — V s e m glavnim odbornikom, članom in članicam SNPJ pošiljam brat-ski pozdrav in zahvalo za podporo, katero sem prejel od članstva v času moje bolezni, posebno pa društvom:

Osočje v gl. uradu SNPJ \$17, št. 126 \$5, št. 170 \$2, št. 540 J. Pasarić \$5, št. 120 \$20, št. 527 \$10, št. 198 \$9.55, št. 586 \$6.60, št. 518 \$ 5, št. 621 \$5, št. 305 \$5, št. 142 \$5, št. 421 \$5, št. 16 \$5, št. 304 \$4.30, št. 665 \$4.50, št. 639 \$5, št. 5 \$5, št. 137 \$10, št. 344 \$4, št. 389 \$2, št. 9 \$2, št. 21 \$5, št. 492 \$2, št. 132 \$2, št. 361 \$2, št. 590 \$2, št. 2 \$2, št. 49 \$2, št. 14 \$3.70, št. 608 \$3, št. 303 \$2.70, št. 628 \$2, št. 405 \$2.50, št. 503 \$3.40, št. 405 \$2, št. 97 \$2, št. 313 \$2, št. 124 \$2, št. 4 \$2, št. 276 \$2, št. 176 \$2, št. 209 \$2, št. 138 \$2, št. 319 \$2, št. 477 \$2, št. 321 \$2, št. 65 \$2, št. 544 \$2, št. 104 \$2, št. 426 \$1.50, št. 12 \$2, št. 241 \$2, št. 497 \$2, št. 81 \$2, št. 586 \$2.50, št. 237 \$2, št. 422 \$2, št. 88 \$3, št. 523 \$2, št. 197 \$2, št. 312 \$2, št. 123 \$2, št. 31 \$3, št. 1 \$2, št. 630 \$2, št. 308 \$2, št. 108 \$2, št. 200 \$2.50, št. 92 \$2.50, št. 645 \$2, št. 462 \$2, št. 550 \$1.50, št. 216 \$1.65, št. 67 \$1, št. 419 \$1, št. 225 \$1.50, št. 632 \$1, št. 631 \$1, št. 63 \$1.30, št. 91 \$1, št. 60 \$1, št. 90 \$1, št. 538 \$1, št. 501 \$1, št. 598 \$1.50, št. 458 \$1, št. 585 \$1, št. 13 \$1, št. 640 \$1, št. 485 \$1.35, št. 405 \$1, št. 638 \$1.75, št. 396 \$1, št. 388 \$1.30, št. 613 \$1, št. 268 \$1.50, št. 538 \$1.00, št. 325 \$1, št. 29 \$1, št. 208 \$1, št. 199 \$1, št. 467 \$1, št. 404 \$1, št. 454 \$1, št. 215 \$1, št. 332 \$1, št. 102 \$1, št. 38 \$1, št. 315 \$1, št. 201 \$1, št. 446 \$1. Je Dillonville, Ohio, \$1. prarna pisma od št. 462, 186 in 827.

Se enkrat prav lepa. hvala vsem, kateri so mi pripomogli do zdravlja. — Andy Spogor.

Rev. Pakiž umri

West Allis, Wis. — Dne 22. oktobra je tukaj preminul dolgoletni župnik slovenske cerkve, Marko Pakiž, v starosti 70 let. Pokojni je bil mirne narave, se ni vikal v boje, ki so jih vodili njegovi kolegi, valed česar je bil precej obsovažen in storjen je bil marikateri korak, da se ga premesti. Z njim je legel v grob eden zadnjih slovenskih ameriških duhovnikov, ki so bili izredno tolerantni napram napredni misli. Blag mu spomin!

Poročevalec.

Banovecovi koncerti

Operni pevec Banovec ima dosedaj aranžirane koncerte v teh-le naselbinah:

27. okt. v Clevelandu
2. nov. v Girardu, O.
3. nov. v Library, Pa.
17. nov. v Duluthu, Minn.
1. dec. v S. Chicagu, Ill.
8. dec. v Calumetu, Mich.
15. dec. v Milwaukee, Wis.
Stalna naslova Svetozarja Banovca sta:

S. Banovec, c/o Prosveta, 2637 S. Lawrence ave., Chicago, Ill., ali pa: S. Banovec, 442 National ave., Milwaukee, Wis.

Va pisma pa se do 2. novembra naslavlja na: S. Banovec, c/o Coff, 381 E. 160 street, Cleveland, O.

Izredna seja

Cherokee, Kans. — Članom kanadske federacije društev SNPJ naznanjam, da smo na prošli seji sklenili, da se vrši izredna seja vseh društev federacije dne 27. oktobra v društvu št. 2701 v East Mineralu. Prišel ob 1. popoldne. Na tej seji se bo razpravljalo o ustanovitvi novega angleško govorečega društva. Pridite na sejo vsi in pripeljte s seboj mladih. — Anton Potoklik.

MacDonald v konfliktu s katoliškim duhovnom

Nedolga časa razkačila duhovna v Kanadi, toda premijer mu je dobro odgovoril

Ottawa, Ont., Kanada, 22. okt. — Zadnji nedeljo je katoliški župnik J. O. Dowd med pridigo v cerkvi sv. Terezije v Ottawi kritiziral Ramsaya MacDonalda, delavskega premijerja Anglije, radi nedolžne šale, katero si je premijer privoščil pri neki pojedini par dni prej na račun irskih katolikov.

MacDonald je dejal v svojem govoru: "Bili smo zelo pobožni (v Angliji), nismo pa imeli poguma, da bi izvedli našo pobožnost v dejanja. Ob nedeljah gremo v cerkev in zelo smo dobri, dokler smo v cerkvi, ali čim pridemo domov iz cerkve, se slečemo s sebo yao našo dobrotljivost. Taki smo kot je bil neki irski katolik v mojem rojstnem mestu Lissimouthu, ki se je vozil šest milj daleč k maši in spovedi. Da se ne bo vozil zastopaj tako daleč, se je vsako soboto pošteno napil, da je potem robant in klel — in da je mogel drugi dan moliti vengovo."

Župnik Dowd je rekel v svoji pridigi, da MacDonald kot prvi minister Velike Britanije in poslanec miru "bi moral bolj paziti, da ne bo falši katolikov irske narodnosti, katerih je dosti tudi v Ameriki."

Ko je MacDonald v pondeljek izvedel, kako ga je srboriti župnik "lopnil", je rekel reporterjem: "Doma na Angleškem nismo tako tenkokožni. Tam vemo kaj je šala — in jaz ne bom radi tega prenehal šaliti se."

Vpliven odvetnik za senatno preiskavo

Apelira na Wheelerja, naj deluje za dosego pravic za delavstvo

Charlotte, N. C. — (F. P.) — Vpliven odvetnik John R. Neal, ki je branil profesorja Scopesa v takozvanem "oplijem" procesu in sedaj zagovarja gostonjake stavarje, se je obrnil na senatorja Wheelerja, da deluje za senatno preiskavo z ozirom na strahovlado v North Carolini in drugih južnih državah.

"V teh krajih (v Elizabethtonu, Gastoniji in Marionu) je civilna vlada popolnoma odpovedala. Njeno mesto je zavzel režim oficelnega terorizma," pravi Neal v apelu.

"Tekstilni delavci stoje pred vprašanjem, ali se naj enostavno odpovejo ustavnim pravicem organizacije, ali pa se naj odprto borijo proti vladni opresiji in justičnem tiranstvu, ki nima para v zgodovini Amerike. Njim so zanikane vse ustavne pravice.

"Ako se oborože in postavijo po robu v obrambo svojih pravic kot so to storili v Gastoniji, jih čaka zapor. Ako tega ne storijo, so enostavno postreljeni kot se je to zgodilo v Marionu."

Stimson bo vodil delegacijo na londonsko konferenco

Washington. — Navalistični eksperti — Shearer — Reevesovega kalibra ne bodo imeli prve besede na londonski konferenci za znižanje oboroževanja. Vsaj ne v kolikor se tiče ameriške delegacije, ki bo po ustroju jako konservativna.

Náčeloval ji bo zunanji tajnik Stimson. Članom delegacije sta imenovana senatorja Reed iz Pennsilvanije in Robinson iz Arkansasa. Reed spada med najbolj reakcionarne senatorje in je voditelj stare garde v senatu. Robinson je demokrata "floor leader" in glavni pripadnik Ameriške legije. Člana delegacije bosta tudi admiral Pratt in Jones, ki bosta imela le posvetovalno besedo.

Več varnosti za pristaniščne delavce

Galveston. — Pristaniščni delavci teksaških pristanišč so izvojevali več varnostnih zahtev, ki so del nove pogodbe. Ta del pogodbe bo izvajal posebni odbor, ki sestoji iz delavskih in podjetniških zastopnikov. Znižanje poškodb pri delu bo v interesu obeh skupin. Vsi pristaniščni delavci, 5000 po številu, so organizirani.

Določevanje spola

Poljubna ploditev moških oziroma žensk potomev je pri nekaterih vrstah rastlin živali že zdaj mogoča. Raziskovalci Carnegievega zavoda, oddelka za poizkusno življenje (biologijo) v Cold Spring Harborju, trajo, da ni izključena ta možnost tudi pri ljudeh. Toda dan, ko bo lahko rodilni spol voljno določal, kakega spola bo njegov doči potomec, je še daleč.

Proučevanje izprememb okolja, žlez kromosomov, mikroskopsko majhnih, palstih teles, ki prenašajo dedne lastnosti, raziskovalcem omenjenega zavoda že v neprimerih pomagalo, da so vplivali na spol na druge lastnosti živih bitij.

Dr. A. E. Blakeslee piše: "Rastlini valji so rezultat dveh poglavitnih činitelj delujeta drug na drugega: dednosti in okolje. Človek, ki je najzanimivejša živ v prirodi, je kaj slab material za poizkuse, s katerimi naj bi se odkrili osnovni življenjski zakoni. Čvek daje v enem stoletju samo tri rodove (neracije), dočim jih dajo muhe dvajset na leto. Število njegovih potomcev, ki se zaplede na krat, je prepičlo, da bi mogli delati biološke izkuse. Zato moramo spoznavati osnovne življenske zakone pri rastlinah in nižjih živalih."

Dr. A. M. Banta, ki je delal poizkuse majhnimi vodnimi bolhami, ki jih je gojil v steklenici, je odkril, da se da pri teh živalih povisati število moških potomcev, če uporabi nekatere droge in druge vzpodbujevalce. Dr. Oscar Riddle je odkril, da je pri golobu končna posledica prevelikega reprodukcijskega delovanja ta, da imajo samo ženske potomci. Raziskovalec jim je n. pr. jemal jajca, br jih je samica znesla, tako da je morala znove jajc nego normalno. Posledica tega je la, da med mladiči ni bilo moških. Tudi krnje zelo oddaljenih vrst golobov je dalo izkijno ženske potomce.

"Poizkusi z žabami so pokazali," nade je dr. Riddle, "da se dajo jajca in embrij ki bi sicer dali ženske živalice, izpremeniti v moške, če jih v njihovem zgodnjem razvoju ložimo višji temperaturi nego je navadna. rezultat smo dosegli, če smo dali žabja jajca mero dozoreti, preden so se združila z mi semena oplajajočega samca."

"Vse te metode za vplivanje na spol tomcev se, kajpada, ne dajo uporabiti pri veku. Če pa je končni vpliv opisanih mto, da nastopijo izpremembe v procesu in njeve anovi, tedaj lahko upamo, da bomo l odkrili način, kako se da pri človeku vpliv na meno snovi v embriju. Pridobljene iz nje in znanje nam utednejo že zdaj rabiti popravljanju spolnih potvar in pomanjkljvosti pri človeku." Težave potemtakem niso teoretične, temveč zgolj praktične: da je mogoče, vemo, vprašanje je le: kako? Zna bo nekega dne rešila tudi to nalogo.

Mile Klopčič:

SONET IN SEDANJH DNI

Če vas je volja, zajeziti si čas, odprite na stečaj vse kazemate, zaprite vanje vse aristokrate nasilja v tem kraljestvu brez oaz, kjer iščemo zaman od vekov fate morgane smehljajoči se obraz. Razdrite stroje! — naj bo vaš ukaz, zaprite končno sebe! — Vse pečate

današnje družbe nosi vase vigne. A človek množice, ki si spoznal, in si podvojlil vase vigne znake,

razsvetli množice sebi enake, podvojlil jim v telo pognane rane, in vstajati boš čul jih val na val.

Ameriško življenje

18.

Tat se je zahvalil

Na policijski postaji v Englewoodu je zvonil telefon in saržent je slišal sledeči krik: "Brž, brž, tat je v tretjem nadstropju še št. 5737 Prairie ave."

Saržent je telefonski postaji Wabash je telefonirala detektivskemu biroju in bil telefoniral radiopostaji, naznanitelj postaja pa naznanil vsemu mestu: "Policija, pozor! Je na delu v tretjem nadstropju hiše št. 5737 Prairie ave."

Policijski poročnik Walter Storm, ki bil v bližini omenjene hiše, je slišal naznanilca in hitro odkril s svojimi možmi na mesto. licaji so previdno odprli vrata in drkali roverje v rokah: Stanovanje je bilo v neta toda tatu ni bilo nikjer. Policijski so preta vse sobe. Predali so bili povod odprti in ka razmetana. V sprejemni sobi je kričal radi Polica je stopil bližje. Njegovo bistro ok nekaj opazilo. Bil je listek papirja zataka za gumb na radiu. Na listku je bil napis, ki bil sčekan v veliki naglici s svinčnikom:

"Dragi naznanitelj na radiopostaji! la, ker si mi povedal. Ti si dober človek. R me se, da odnesem pete, predno pride polica. Zdaj grem. Hvala! — Tat."

Gospodarja ni bilo doma in policijski ga izvedeti, česa vsega je zmanjkalo.

Vesti iz Jugoslavije

100-LETNICA IZUMA LADIJSKEGA VIJAKA.

Izumil ga je Čeh Josef Ressel, ki je bival v Ljubljani.

(Izvirno.)

Ljubljana, začetkom okt. 29. Sto let je poteklo, letos, kar se je vršila prva poizkušna vožnja z ladijskim vijakom v Trstu. Poizkus se je na pol obnesel, a radi nesrečnega slučaja je bil izumitelj poražen, češ da ni uspel. Vendar je njegova iznajdba čez leta zmagala, se izpopolnila in visoko dvignila promet parnikov po morju. Človek, ki je izumil vijak, kot gonilo parnikov, je bil Čeh Josef Ressel, ki je pokopan na ljubljanskem pokopališču sv. Krištofa. On je bil, ki je izumil vijak, ki goni danes silne parnike na ogromne daljave krog sveta, on je bil, ki je izumil vijak in vendarle skoro obubošan umrl v Ljubljani.

Rojen je bil Josef Ressel 29. junija 1793 leta v Chrudimu, kjer je obiskoval ljudsko šolo. Njegov oče je bil Nemec, mati Čehinja. Izobrazil se je na tehnični šoli v Budějovicah, kjer se je začel zanimati tudi za praktično delo. Bil je silno nadarjen ter se je lotil študija naravoslovja, poljedelstva, tehnologije in državnoznanstva na dunajski univerzi. Že kot aluhatel dunajske univerze je izdelal narč, kako bi se dal uporabiti vijak za gonilno sredstvo parnikov in čolnov. Do tedaj je bil promet z ladjami po morju in rekah še slabo razvit, a kot gonilno sredstvo so imeli ob boku kolesa z lopaticami, ki so orale vodo in se tako pomikale naprej. Ressel pa je hotel ves način obratovanja parnika spremeniti tako, da bi parni kotilni gonilni močnice vijake, ki bi vrtili vodo in s svojo brzino kroženja tirali ladje po vodi.

Ker ga roditelji niso mogli več podpirati, je preselil na gozdarsko akademijo, kjer je dobil po priporočilu nekakega komornika sešarjevega nekako podporo, da je lahko dokončal gozdarske študije. L. 1817 je postal gozdar na Kranjskem, kjer se je naučil slovenščine in italijanščine. Za avstrijsko mornarico vojno je dobival les ter je tako navezal stike z mornarskimi krogi. Ko se je l. 1820 preselil službeno v Trst, je dal že tedaj patentirati več svojih praktičnih izumov, tako stiskalnice za olje in vino, plug, napravo za dolobanje kvartit lesa, pnevmatično dopisno pošto, kakor jo imajo zdaj uvedeno v vseh večjih mestih i. t. d. V to njegovo tržaško dobo spada tudi ideja vijaka.

Praktično in teoretično je preštudiral sestav svojega vijaka in njegovega delovanja. S skromno podporo dveh tržaških trgovcev je dal napraviti po svojem načrtu vijak za čoln, ki sta ga sicer morala goniti z vesli dva človeka. Poizkus z vijakom se je obnesel in čoln je plul tudi po razburkanem morju hitreje kot z vesli. To mu je dalo pobudo, da je l. 18. nov. 1826 zaprosil za patent. Prvotno si je zamislil vijak spredaj, že l. 1827 pa ga je premedlil na zadnji konec čolna. Hotel je ustanoviti družbo, ki bi izkoriščala njegovo iznajdbo a mu ta akcija ni uspela. Ljudje, v katerih rokah je bila tedaj vsa plovba, so hudo nasprotovali ter uničevali misel vijaka. Njim so stale ob strani tudi oblasti. L. 1828 je zgradil botezemu trgovcu Budmanju čoln, katerega je gonil njegov izumljeni propeler. Trgovec je čoln podaril egipskemu podkralju Mehmedu Aliju, kateremu je bil tako všeč, da je naročil štiri večje čolne, katere naj bi gonili vijaki Resselovi. A Ressel ni znal tega dela, ni bilo sredstev. Živel je bedno življenje nepriznane izumitelja. Zakaj proti njemu je stala močna skupina magnatarjev plovbene družbe Angleza Morgana, ki je imel izključno pravico do rednega pomorskega prometa med Trstom in Benetkami s parnikom na kolesu. Jasnno da bi bil Ressel — če bi mu uspelo zgraditi ladje z vijaki — uspešno tekmoval s to družbo. Poizkusil je kljub temu, pa so mu deloma delale zapreke celo oblasti, ki so bile z Morga-

nom. S pomočjo nekakega trgovca je dal Ressel zgraditi po svojih načrtih parnik "Civetta", dolg 19 metrov in širok 3,50 metrov. Zgrajen je bil tudi v ladji parni kotil, ki naj bi gnil Resselov vijak. To je bilo leta 1829 in koncem julija se je vršila poizkušna vožnja. Na krovu so bili zbrani zastopniki oblasti, policije, magistrata, izumitelj Ressel, mehanik Fichtner, ki je zgradil parni kotil in mehanik Herman, ki je zgradil vijak. Ves Trst je bil razdvojen, kako se bo obnesla ta vožnja ter je bilo mnogo občinstva zbrano na obali, da prisostvuje temu odločilnemu dogodku. Ko je parnik v petih minutah prevozil pol milje, je počil cev, po kateri je prihajala para iz kotla. Stroj so morali ustatiti in izkazalo se je, da so rabili za spajanje ceve cink, ki ne prenese visoke temperature. Ta površnost je imela za Resala žalostne posledice. Smatrali so to ponesrečeno vožnjo za neuspeh vijaka ter so oblasti — ki so stale očitno na strani Morgana — prepovedale nadaljnje poizkuse a Civitto. To je pomenilo tudi konec Resselovega dela in izpopolnjevanja izuma. Ressel se je celo tožil s trgovcem Fontano ter so mu izplačali enkrat za vselej sramotno nagrado 1100 cekinov za ves trud in iznajdbo, ki je keneje tako zmagoslavno šla v svet.

Zanimala pa se je za Resalov izum trdnica "Piccar-Riviere et Malar" v Parizu. Poklicala je Resala, ki je v Parizu na reki Seini napravil poizkus z vijakom na čolnu. Ressel je opisal trdnici tudi točno ustroj svojega vijaka. Pariška trdnica si ga je prilastila in napovedala svoj patent "Bateau a Spirale". Ressel je bil za svoj patent osepčen in o goljufanju. Ukradli so mu izum.

A čakala ga je še nova prevara. Ko je tako osepčen ostal v Parizu brez denarja in se ni mogel niti vrniti domov, je uredil nekemu trgovcu tovarno za čiščenje barv. Ko je tovarna že obratovala, ga je trdnica spet očiglasila. Ponudila mu je samo 1000 frankov. Ressel je bil primoran vzeti ta pičli denar ter se vrniti domov v Trst.

Potem so se mnogi pečali z izumom vijaka po Resalevem zgledu. Angleška mornarica vojna je kmalu spoznala važnost vijaka, ki je precej globoko pod vodo in ga je zategadelj težje poškodovati a strani sovražnika. Namestila je vijak na eno svojih vojnih ladij in ker se je vijak dobro obnesel, so ga dobile tudi vse ostale vojne ladje. Leta 1840 je priplula v Trst prva tuja ladja na vijak. Kako je bilo Resalu pri tem — si lahko mislimo. Njegova glava je izumila to važno iznajdbo, a drugi so mu jo ukradli, on pa se je toliko uspešno življenje kot slabo plačan upravitelj mornariških gozdov v Istri in na Krku.

Od tedaj je šla zmagoslavna pot vijaka brzo naprej. Preko oceanijski parniki so dobili enako vijake in v nekaj letih je vijak povsem izpodrinil kolesa z lopaticami.

A Ressel? Živel je kot državni višji uradnik v Trstu, kjer je 1848 dobil službo provizoricega mornariškega podintendant v arsenalu. Tam je zvedel da je angleška admiraliteta razpisala 1852 nagrado 20.000 funtov za onega, ki dokáže, da je pravi izumitelj vijaka. Ressel trdno prepričan, da bodo priznali iznajdbo njemu, je vložil vse dokumente in dokaze o njegovem izumu. Zaprosil je avstrijske oblasti, naj podpirajo njegovo prošnjo, a vse je ostalo zaman.

Ressel je umrl preden je prejel kakršenkoli odgovor. Dne 3. oktobra 1875 se je mučil službeno v Ljubljani, kjer ga je napadla malarija, kateri je podlegel. Še mrtev je držal krčevito v rokah recept, na katerega je napisal prošnjo svojim otrokom, naj ne pozabijo, da je on izumil vijak. Po Resalovi smrti so angleške oblasti javile, da so se dokumenti Resalovi izgubili.

Tako je usoda tepla izumitelja vijaka za ladje. On, preprosti uradnik in velik izumitelj je umrl kot nepriznan znanstvenik. Družbe in države pa so imele od njegove iznajdbe velik dobiček.

Dva večja požara na Dolenjskem

Novo Mesto, 7. okt. 1929. Spet moramo poročati o dveh požarih v naši okolici. Ni mesece pri nas, da ne bi bili v okolici požari. Često so bili v zadnjih letih požari, ki so uničili mnogo posestev, da cele vasi, druge se je spet posrečilo omejit ali zaščititi.

Sinoči je spet sirena alarmirala gasilce. Požar je izbruhnil pri posestniku Alojziju Štihu v Gotni vasi ter se je z naglico razširil na gospodarska poslopja njegovega brata Antona. Novomeški gasilci so se takoj odpeljali z društvenim avtom in motorne brigado na mesto požara. Po dveh urah naporega dela je bil požar lokaliziran. Pri gašenju so pomagala tudi gasilna društva okolških vasi. Bratoma Antonu in Alojziju Štihu so pogoreli pod, hlev in skedenj. Živino so v glavnem rešili vso, zgorelo je nekaj perutnine in vsa krma za živino. Brata Štihu imata vsak po 50.000 Din škode. Zavarovalna pa sta bila eden za 10.000, drugi za 30.000 Din.

Komaj se je razburjenje pogleglo in so se novomeški gasilci vrnili domov, že je ob pol 11. zvečer ponovno klicala sirena na pomoč. Odhiteli so spet. Požar je nastal pri posestniku Jeremu Josipu v Ločni 23. Jerman in njegova družina so že trdno spali, ko je bil krov nad njimi že v plamenih. Požar je zavzel več veliki obseg in so plameni švigali iz starih gospodarskih objektov in stanovanjske hiše do 30 metrov visoko v zrak. Reševalna akcija je bila težka že radi silne vročine, ki jo je širil požar. Gasilci pa so kaj kmalu napeljali cevi do Krke ter pričeli sipati vodo v silnih curkih na gorišča. Tudi tu so pomagala okolška gasilna društva. Po trirnem naporu so tudi ta požar lokalizirali. Le njihovemu trudu se je zahaliti, da ni požar postal usoden za vso vas. Jermanu so pogoreli hiša, hlev, pod, šupa, svinjak ter ves letošnji pridelek žito, alomorenzica, par volov, dve kravi in par prašičev. Reševima nad 150.000 Din škode, zavarovan pa je bil jedva za 9000 Din.

Vzroki požarov doslej še niso ugotovljeni in se ne ve ali gre za nesrečo ali gre mogoče za zlobno roko. Vsekar po pa je velika zasluga gasilcev, da nista požara povzročila še večje škode. Tudi motorne brigade so se obnesle kar najbolje.

V naši banovini ni razredov ... ?

Ljubljana, 7. oktobra 1929. Nekdanji narodni socialisti, ki so se odkrnili od demokratov, so ustanovili svoje Strojkovno organizacijo narodnih delavcev. Zda se se ti narodni socialisti že zdavnaj spet sklopili z demokratmi. To narodno delavstvo ima te dni nekako zborovanje v Kranju (včeraj). Dr. Joža Bohinjec je napisal ob tej priliki članek za "Jutro", kjer trdi tudi sledeče:

"V našem narodu radi njegove socialne strukture ni in ne more biti medsebojno borbenih razredov, ker ves narod tvori en sam razred, ki se hoče socialno in gospodarsko dvigniti. Interesi posameznih slojev in stanov so tako tesno med seboj povezani in segajo tako eden v drugega, da je ločitev interesov in ekskluzivno razredno enostranost umetna in za celotni napredek škodljiva. Za nas je pravilno, da ne načelo vsenarodne najtesnejše kolaboracije."

O sveta neumnost!

Potem takem so interesi rudarjev in delničarjev Trboveljske premogokopne družbe enaki in tesno povezani? Razrednih razlik pri nas sploh ni. Silno dobro. Čemu pa je potem treba strokovne organizacije narodnih delavcev, čemu ne ustanovijo skupne strokovne organizacije delavcev in industrijcev, da bi se skupno "borili za svoje skupne interese"?

O sveta neumnost!

Au sta že naročili Prosveto ali Mladinski list svojega prijatelja ali sosedar lahko pošljete svojemu zoročniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mladi mlavina.

Rembrandt van Rijn

(1606—1669)

V 17. stoletju je prestajala Nizozemska težke verske borbe in boje za svobodo. Čeprav je bil ta čas za njo izredno težak, je vendar baš tedaj dosegla vrhunec svoje moči, procvita in slave. Nizozemska trgovina in industrija sta obvladovali svetovni trg; kolonijalna posest dežele je bila ogromna — Sundako, Cejlon, Kapska kolonija in nekaj časa celo Brazilija — vse to je bilo nizozemska last. Država je razpolagala s 35.000 ladjami na morju in z bogastvom 300 milijonov goldinarjev v kletah amsterdamske banke. V tej dobi sta dosegli višek tudi znanost in umetnost, hčerki nizozemske gospodarske blaginje. Svoboda trgovine je vplivala na vse panoge življenja, iz katerega se je porajala nova vera duhovne budnosti in optimizma.

Tiste čase je stal v Weddersteegu blizu Leydena mlini z veliko hišo, ki je bila last mlinarjev Rembrandtov. In v tej hiši je prišel 15. julija 1606. na svet Rembrandt van Rijn, peti sin svojih roditeljev. Oče je želel, da postane učenjak in ga je poslal v latinske šole. A čim je mladeč prestopil na univerzo, je dal slovo Ovidu in prijel za čopič. Roditelja sta bila žalostna. Vendar pa sta izročila sina v uk slikarju Jakobu van Swanenburghu, pozneje pa Petru Lastmanu v Amsterdamu.

Najvažnejše, kar hranijo spomnila o Rembrandtovi mladosti je to, da se fant ni podil po svetovi, ampak je žepel doma, prebiral knjige in študiral. Samota mu je odprla oči k spoznanju tedanjega časa in njegove omejenosti. In v tej samoti je sklenil napraviti s seboj drugače kakor delajo občani.

Ko je prišel v Amsterdam, je štel komaj 25 let. Mesto je bilo tedaj v začetku svojega razmaha. Ležalo je na enem najvažnejših prostorov zapadne Evrope ob morju. Imelo je lastno upravo šele dvajset let in dejstvo, da je bilo blizu Londona, mu je dajalo posebno vrednost. V takih okoliščinah, ki so dajale več vzpodbude za gnetno blaginjo kakor za duševnost, je stopil mladi Rembrandt z obema nogama v veliki svet.

Zveze, ki si jih je znal pridobiti, so mu prinesle zelo zgodaj znamenito naročilo slike anatom dr. Tulpa z asistenti okoli mizice. Že naročilo samo na sebi je pomenilo drzen čin, kaj šele njegova izvršitev! Posrečila se je v vsakem pogledu. Grupacija je bila čisto nova, obrazi na slikah so bili podati tako uverljivo, pozorno in sveže, da je mladi slikar čez noč preskočil svoje sodobnike in postal slaven mož.

To delo je odprlo Rembrandtu pot do mecenov. Naročil je imel, kolikor je hotel. Seveda niso želeli naročniki samo slik v strogem pomenu besede — želeli so si tudi ovekovečenja svoje ničemurnosti, ki se je izražala v bogatih epikastih ovratnikih in oblekah. Rembrandt, ki je vse to ljubil, je umel podati dekor z neznanako mikavnostjo. Delal pa je zelo naglo. Dva portreta mesečno sta bila zanj igrata.

Bivanje v Amsterdamu pa je postalo za mladega Rembrandta znamenito se v nekem drugem oziru. Seznanil se je z žensko, ki ji je postavil nemiljiv spomenik v svoji umetnosti in svojem srcu. Dekle, ki mu je bilo namenjeno, se je imenovalo Saskia van Ulenburgh. L. 1633. se je z njo zaročil, leto dni pozneje pa jo je vze za ženo. Toda zakon je trajal samo osem let — natančno osem let! In po teh o-

smih letih je bila že v kraju polovica Rembrandtovega življenja.

Deset let po slovti "Anatomiji dr. Tulpa" je dobil Rembrandt naročilo za novo skupinsko sliko. Ponudili so mu 1700 goldinarjev, če naslika četo strelcev. Z velikim veseljem se je vrnil umetnik na delo, ki mu je nudilo novo priliko, da se pomeri s svojimi tekmeči. Ustvaril je "Nočno stražo", čudovito podobo čete vojščakov, ki se valji skozi mestna vrata naprej. Dinamika te slike je izredna in ogromna. Celotno inozemska kritika tedanjega časa se ni mogla načuditi stotniku s privzdigljeno nogo in sulico v roki, ki je tako majhna, a perspektivno tako izborna podana, da izgleda od katerekoli strani pogledana, v naravni velikosti.

Preden pa je bilo to delo dovršeno, je bila Saskia že v grobu. Hiša, ki si jo je bil umetnik kupil, a ne izplačal je postala čez noč pust in prazna. Pusto in prazno pa je postalo tudi v umetnikovi duši. Začel je slikati Saskio kot idol, svetnico in nedotakljiv tabernakel in naredil iz nje mistično in vizionarno bitje.

Druga polovica Rembrandtovega življenja je mnogo težja, a tudi mnogo slavnijša od prve. Takrat se šele razodene umetnikov evangelij svetlobe, ki postane oznanilo vsem nizozemskim rojakom. Ne smemo namreč pozabiti, da so se že tri leta po Rembrandtovem rojstvu stvari na Nizozemskem silno izpremenile. Ljudje so sprejeli reformirani protestantizem za državno religijo. Življenje in z njim tudi umetnost je bila, ko je prišel Rembrandt v leta, oropana simbolov in anovl, ki so jih obravnavali prejšnji nizozemski slikarji. Slike Madon, svetnikov in papežev so prišle ob ceno. Treba je torej bilo najti novo vsebino, da nadomesti staro privlačnost.

Pri vseh nizozemskih slikarjih tedanje dobe opazimo nekakšno zadrego, če se lotijo bibličnih motivov. Tudi Rembrandt je moral v začetku premagati velikanse tečake. Že njegova radiranka "Adam in Eva" prča, kako se mu snov začetkom upira. To niso ljudje, prej so živalaki stvorili. Toda od slike do slike dobiva Rembrandt razmah, tla pod nogami se utirajo. Izprva se vidi umetnikova rast v patosu, ki povzame polagoma mirnejše oblike, dokler ne doseže stopnje genijalne popolnosti.

Rembrandt je mnogo iskal, delal z velikim uspehom, toda gnetne stiske ga niso hotele ustaviti. Večno se je pravdal zaradi zapuščine in žensk in slednji je prišlo tako daleč, da je prišlo njegovo imetje na dražbo. Seje po smrti se je pokazalo, kaj je vodilo umetnika v gnetno propast: ljubezen do starin, ki jih je nenehoma kupoval in plačeval za nje čisto previske cene. Navzile temu pa so bila leta 1645. do 1655. leta zlele Rembrandtove umetnosti, leta svetlo-temnih tonov in dragocene Rembrandtove barve. Naslikal je nešteto števil, portretov in bibličnih motivov, ki spadata med najdragocenejše stvari slikarske umetnosti vseh časov. Hkrati pa ni popustila njegova strast za starinske predmete. Ljubil je udrteladje, teški brokat, rezan in brušen kamen ter medle bisere. Vsa ta nema lepota mu je na stara leta opajala oko in tešla žalostno srce. Umril je 4. oktobra 1669, pokopani so ga 8. oktobra. Pogreb je stal 20 goldinarjev.

Rembrandt je udaril temelje novi duhovni kulturi na Nizozemskem v času, ko je onstran Kanala umrl njegov veliki tovariš v umetnosti — pesnik Shakespeare. Čeprav se moža nista poznala, sta si vendar bila v marsičem sorodna, kajti njuni nazori o življenju in naravi, o usodi in tem, kar je človeku namerteno, o strasteh in človeški volji, si stoje zelo blizu. Kakor Shakespeare onstran Preliva v besedi, tako je pel Rembrandt tostran Kanala v barvi o nepostojnosti, ki jih vsi doživljamo, o prokletstvu posameznika, a tudi o lepoti in vrednosti našega življenja.

(Z. in S.)

Prvi rakolni polet

Fritz von Opel, genialni zgraditelj prvega raketnega avtomobila in prvega raketnega letala (kot je Prosveta že poročala), ki je prebil svoj poskusni polet na letališču Rostocku pri Frankfurtu, je podal novinarjem takoj za tem dogodkom naslednjo izjavo:

"Kako naj vam govorim o svojih občutkih in vtisih deset minut po poletu, ko še sam komaj pojmlm srečo, ki me je doletela? Da tudi moja raketna vožnja na Avuškem dirkališču je bila zelo kočljiva, a vendar sem imel tedaj štiri kolesa pod sabo in tako nisem visel ves osamel med nebom in zemljo. Res je, da letim že leto dni in da sem se temeljito vezbal, pa to so vendar različne: motor poznana dandanes vsak otrok, toda rakete ... ?"

Radi bi vedeli, kako se je vse to zgodilo? Slo je za to, da se istreli letalo v zrak, brez vozne preproste in vendar smo prosto z navadne tračnice. In to letalo je bilo treba pognati s raketa. Sedaj svenl vse to zelo preprosto in vendar rano preučevali dve leti vprašanje raketnega poleta in tudi na Rheonu smo izvršili nekoliko prvih poskusov z modeli. Toda tehnično plat vas bo manj zanimala. Radi bi vedeli kaj o mojih "občutkih" in menite, da je strašno zanimivo, kar si more misliti takšen lebedni delikvent v tistih desetih sekundah, preden ga sproži v ozračje.

Zmerom me navdaja neprijeten občutek, kadar moram krmariti vozilo, ki ga nisem navajen. Najprvo se moram a takšno rečjo "ogreti", moram ji zaupati in šele tedaj, če mi pravi račun, nagon in skrbna priprava, da je vse v redu, ni zame nobenega pomisleka in oklevanja več.

Tako sem preiskal v zadnji uri pred startom temeljito letališka tla in prekontroliral letalo v vseh njegovih podrobnostih, kable, krmila, pobode in nazadnje raketno baterijo. Vsa ko posamezno raketo in vsako posamezno žico sem natančno preupal. To je bilo najvažnejše od vsega.

Dve napačni vžigalni žici, ki se stikata — in pred mano bi se naredil krasen granatni lijak.

Končno sem zapovedal, naj postavijo stroj na progo. Splezal sem na okzi sedež in pripravil instrumente. Dal sem se zvezati, poslal monterje nazaj in zavrtel glavno stikalo. Sedaj sem imel tok v vodu, stvar se lahko zgodi. Sander priteče k meni in mi strese še enkrat roko. Vedno sva delala v soglasju. Vidim mu na obrazu, da ga skrbi zame. Se bo že dobro izteklo, rečem, velika stvar je, za katero se borimo ...

Sedaj me obide še nekaj kakor utripanje srca. Ozračje je neprozorno. Zastartai bom naravnost v mrč. Malo oklevam in

čutim ogromno napetost, ki me obhaja.

Zadržim dih in zažgem. Silovit pritisk me stlane namaj. Začutim, kako je stroj zdijval in se hoče postaviti a prednjim delom navzgor. Začutim, kako se hočejo v sopenju tulečih nabojev razstreliti vse ploskve in kovinsko telo pod mano. Kratak sunek in stroj se sproži prosto v zrak. Omamni pritisk popuša. Spet lahko diham in sem gospodar nad samim seboj. Zažigam in prožim stroj ostro navzgor. Stroj se pne, kakor da ga gibljejo alle velikanov. V veliki brzini komaj razločujem kakšen hrup, samo oddaljeno, enakomerno šumenje. Pokrajina drvi pod mano. Čudovito je, če letiš na takšen način in te ženejo plameneci plini, ki uhajajo z brzino 8000 km iz svojih odprtlin. Kdaj bomo izrabljali vso delovno silo teh plinov, kdaj bomo obleteli v petih urah zemljo? Vem, da bo ta čas prišel in gledam kakor v prividu svetovni promet bodočnosti, ki spaja vse narode sveta v eno. Tako drevim dalje kakor v snu, brez občutka za prostor in čas. Stroj leti skoraj sam od sebe. Komaj da mi je treba dotikati se krmilnih vzvodov. Čutim edino neobmejeno, omamljivo srečo tega prvega poleta.

Hipoma, v sekundni točnosti s mojimi urami, preneha vsak ropot. Surova resničnost zve, sile raket pojemaajo, spet moram na zemljo. Potisnem stroj v strm drčni polet. Se nikoli se mi niso zdeli eter in pašniki pod mano tako zemeljsko težki. Tlačem si mesto za pristanek. Vrsto dreves pred sabo preskočim z majhno rezervno raketo, letim v side-slipu s 150 k tlom, nasledem, drčim a strahovitimi sunki po tleh in ... se ustavim. Kako čuden je sedaj ta občutek, da stojim čisto mirno, čisto negibno. Stianem se čisto poparjen v svojem sedežu in bi se najrajši sjočal kakor otrok. Ali je to elementarna radost, da živim, ali občutek sreče nad uspehom ali ... žalost, da je vse minilo? Tako sedim nekaj časa. Potem priteče nekaj ljudi, akače okoli stroja, me izledli in izvide kakor mirno tele.

Kje je moj motor, hočejo vedeti! Ko sem odgovoril, da sem letel z raketa, so menili resno, da brijem norec.

Cestni pometači zastavkali

Chicago. — 2500 cestnih pometačev je zastavkalo v Chicagu. Vzrok stavke je mestno "ekonomatvo", ki ga najbolj občutijo slabše plačani delavci. Pred časom so bili deležni znižanja plač in delovnih ur. Po izjavi predsednika unije Michael Carossa dela večina članov po dva ali tri dni na teden. Navadno delajo po 12 ur na dan, za kar prejmejo \$5.52 plače. Predsednik pravi, da se veliko družin haja v pomanjkanju. — Chicaga ima dosti denarja za korupcijo, manjka ga pa za plače mestnih delavcev.

Mary Garden obdrža kratko krilo

New York. — Miss Mary Garden, vodilna ameriška operna pevka, ki se je te dni vrnila a počitnice v Evropi, pravi, da za njo ne postoji vprašanje nove ženske mode. Ona se ne loči od kratkega krila, ki ga bo nosila podnevu, ob večerih pa kombinacijo: daljše krilo zadaj in kratko spredaj.

Naval na zankirne motoriste

Chicago. — Čikaška policija je začela splošen naval na vozitelje avtov, ki se ne zmenijo za signalne luči na križiščih. V treh dneh je bilo aretiranih 324 oseb. Naval bo trajal dva tedna.

BOŽIČ V STARI DOMOVINI

Vi ne morete napraviti večjega veselja onim v starem kraju, ki so vam ljubi in dragi, kakor če preživite božične praznike v njihovem krogu. Pridružite se

VELIKEMU IZLETU V JUGOSLAVIJO

NA ENEM IZMED SLEDEČIH IZVIRNIH PARNIKOV

MAURETANIA (na Cherbourg) V SREDO 27. NOVEMBRA

pod osebnim upraviteljem g. JOHN KAMPOTICA.

Nali izkušeni spremljevalci vam bodo olajšali vse potne težkote, ter skrbeli za Vašo udobnost in zadovoljnost na poti od New Yorka do Vašega cilja. Rezervirajte si takoj prostor pri svojem lokalnem zastopniku, ali pa pri

DRUGI IZLET
BERENGARIA
na Cherbourg 14. DECEMBRA.
Spremljevalci g. A. Marko.

CUNARD LINE 346 N. Michigan Ave., Chicago, Ill.

